

УДК 343.01
DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2023.40.07>

Янчук Н. Д.

ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

У статті розкрито високу академічну значимість порівняльного кримінального права, а також обґрунтовано необхідність використання його методологічного потенціалу при проведенні кримінально-правових досліджень з метою отримання нових знань про глибинні процеси глобального та регіонального розвитку кримінального права та задля осмислення різноманіття кримінально-правових систем, правових інститутів, кримінально-правових норм, закономірностей їх становлення та розвитку.

Наголошено на особливій ролі порівняльно-правового методу при проведенні досліджень у сфері кримінального права, звернуто увагу, що саме використання порівняльно-правового методу виступає запорукою розвитку науки кримінального права.

Розкрито практичну роль порівняльного кримінального права. Зазначено, що воно виступає незмінним інструментом вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства для взаєморозуміння між представниками різних шкіл права та створення кращих правових форм відносин, що регулюються кримінальним правом. Констатовано, що методологічні можливості порівняльного кримінального права дозволяють по-іншому подивитись на національне право та поставити під сумнів деякі його відмінні особливості.

Указано на величезний потенціал порівняльного кримінального права в контексті міжнародної інтеграції та глобалізації політико-правового простору. Визначено роль порівняльного кримінального права при визначенні шляхів імплементації в національне правове поле міжнародних та регіональних стандартів у сфері кримінального права.

Зуважено, що порівняльне кримінальне право є незамінним інструментом у формуванні світогляду нового покоління юристів. Звернено увагу на те, що порівняльне кримінальне право розширює і збагачує знання студента-юриста, учить його поважати правову культуру інших народів, поглиблює розуміння власного права та допомагає розуміти, як використовувати критичні ідеї для покращення правових конструкцій.

Ключові слова: порівняльне кримінальне право, порівняльне правознавство, компаративістика, наукові тенденції, юридична наука, методологія, порівняльно-правовий метод.

Постановка проблеми. Порівняльне кримінальне право – відносно молодий напрям юридичного знання. Зародження компаративістики прийнято пов'язувати з початком ХІХ ст., коли період своєрідного «сліпого обожнювання» правознавцями національних правопорядків (як у Англії) або ж надтеоретична посвята науки права римському та канонічному праву (як це мало місце на європейському континенті), що знаменувала собою майже всю історію права в часи середньовіччя та новий час, минув, і в пошуках способів покращення національного права європейські юристи звернулися до дослідження іноземного права [9, с. 76]. Цікаво, що одними з перших досвідів порівняльно-правових досліджень стали праці у сфері кримінального права, зокрема мова йде про роботи Поля А. Фейєрбаха «Нарис кримінальної науки Корану» (1800 р.) та Карла Й. Міттермайера «Теорія доказів в кримінальному процесі відповідно позитивним законам та нормам французького кримінального законодавства» (1809 р.) і «Теорія доказів в німецькому кримінальному процесі на прикладі застосування закону в суді та німецькі кодекси в порівнянні з поглядами на кримінальний процес в Англії та Франції» (1834 р.). У 1839 р. видається двохтомник видатного французького науковця Жозефа Ортолана «Курс порівняльного кримінального законодавства». Однак, незважаючи на те, що протягом багатьох років порівняльне кримінальне право було предметом жвавих наукових дискусій, усе ж існує певна невизначеність відносно його правової природи, ролі та значення, методологічного наукового потенціалу для розвитку сучасної юридичної науки. Ситуація залишається незмінною і для вітчизняної компаративістики, котра має слабкі традиції вивчення методологічного, практичного та пізнавального потенціалу порівняльного кримінального права. Наше

дослідження є спробою частково усунути таку прогалину та звернути увагу наукової спільноти до феномену порівняльного кримінального права та його методологічного значення для розвитку юридичної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З різним ступенем успішності над проблемними питаннями порівняльного кримінального права працювали вітчизняні та зарубіжні вчені. Значний вклад у розвиток порівняльного кримінального права внесли такі вчені, як: М. Ансель, В. Додонов, Г. Ссаков, Н. Крилова, Р. Леже, О. Маліновський, Ж. Прадель, А. Серебреннікова та ін. Водночас, незважаючи на вагомий здобутки вказаних учених, питання методологічного значення порівняльного кримінального права та його ролі при здійсненні порівняльно-правових досліджень в області кримінального права залишається мало вивченим, що й обумовило необхідність даної наукової розвідки.

Формулювання цілей. Метою дослідження є розкриття методологічного потенціалу порівняльного кримінального права та його ролі в розвитку науки кримінального права.

Виклад основного матеріалу. Автор вважає необхідним «винести за дужки» полеміку відносно порівняльно-правового методу, методики проведення порівняльних досліджень у сфері порівняльного кримінального права тощо, а зупинитись на методологічному, пізнавальному, практичному потенціалі порівняльного кримінального права.

Слід розуміти, що порівняльне кримінальне право не є галуззю позитивного права, а являє собою допоміжну дисципліну в рамках порівняльного правознавства. Для науки кримінального права науковий потенціал порівняльного кримінального права зводиться до використання методів юридичної компаративістики в процесі досліджень явищ та процесів кримінально-правової дійсності. Однак, незважаючи на той факт, що, зазвичай, використовують методологічний потенціал порівняльного кримінального права, тим не менш не варто вважати, що порівняльне кримінальне право зводиться лише до цього; воно посідає особливе місце в системі юридичних наук.

Про актуальність використання результатів компаративістики зазначено багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Так висока актуальність методу порівняльно-правових досліджень у контексті міжнародної інтеграції та глобалізації політико-правового та економічного простору неодноразово зауважувалась в працях М. Богдана [3].

На думку відомого американського компаративіста Кристофера Осакве, у світі, де все є взаємопов'язаним та істинна природа будь-якого феномену пізнається лише в його співвідношенні з іншими, мислити без порівняння немислимо. У юриспруденції така аксіома стає закономірністю [5, с. 21].

Вивчення інших правових систем, – зазначав видатний французький компаративіст Раймон Леже, – дозволить людині, знайомій лише з правом своєї країни, відчинити двері в правовий всесвіт.

«Батько» пострадянської компаративістики Ю. Тихомиров вказував, що найбільш привабливою сферою використання результатів компаративістики є законотворча діяльність, у процесі якої проявляється гостра необхідність у знанні того, як влаштовані і як розвиваються законодавства іноземних держав, інтерес членів законодавчих органів та розробників проектів законів до інформації та розвитку галузей та підгалузей зарубіжного законодавства, правових інститутів.

На думку відомого узбецького вченого-компаративіста А. Саїдова, «порівняльно-правові дослідження дозволяють не лише підійти під більш широким кутом зору до вирішення багатьох традиційних питань правознавства, але й поставити ряд нових проблем» [8, с. 15].

Відомий швейцарський юрист К.-Х. Еберт зауважував, що «глибоке розуміння власної системи права доступне лише тим юристам, котрі використовують метод порівняльного правознавства як ефективний засіб правотворчості, за допомогою якого можна вдосконалювати правопорядок» [7, с. 71].

Усталена на підґрунті наукових здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених сучасна компаративіська матриця дозволяє дійти висновку, що сьогодні порівняльне правознавство являє собою фундаментальну основу для проведення порівняльно-правових досліджень, що лежать

у різних площинах юридичного знання, ключове місце серед яких посідають наукові розробки у сфері порівняльного кримінального права.

Невід'ємною методологічною основою порівняльного кримінального права є порівняльно-правовий метод. Важливу особливість використання методу порівняльно-правових досліджень виділяє А. Саїдов. На думку вченого, у широкому сенсі використання даного методу є досить суттєвим у правотворчій, у правозастосовчій діяльності держав, а також у міжнародно-правовій практиці при підготовці та тлумаченні відповідних правових актів [8].

Значення даного методу в порівняльному кримінальному праві важко переоцінити. По-перше, це, безумовно, центральний метод порівняльного кримінального права, котрий слугує вирішенню таких задач, як вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства, усунення соціокультурного бар'єру між різними кримінально-правовими системами, розроблення міжнародних кримінально-правових норм, створення уніфікованого понятійно-категоріального апарату, формування загальних правових цінностей. По-друге, застосування порівняльно-правового методу в порівняльному кримінальному праві дозволяє визначити місце власної кримінально-правової системи на правовій карті світу, критично осмислити її особливості, усвідомити спільні та відмінні риси з іншими кримінально-правовими системами сучасності. По-третє, порівняльно-правовий метод має практико-прикладне значення, спрямоване на застосування найбільш вдалих законодавчих рішень, котрі ефективно себе зарекомендували в регулюванні кримінально-правових відносин в інших кримінально-правових системах. По-четверте, порівняльно-правовий метод дає можливість спрогнозувати розвиток кримінального права в тій чи іншій країні, його інститутів та норм у майбутньому. По-п'яте, порівняльно-правовий метод дозволяє краще зрозуміти тенденції розвитку кримінального права на сучасному етапі як на національному, так і на міжнародному рівнях [1, с. 93–94].

Порівняльне кримінальне право виступає незмінним інструментом вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства. Глибоке розуміння власної правової системи можливе лише тоді, коли порівняльно-правовий метод використовується як ефективний засіб вдосконалення правопорядку. Порівняльні дослідження у сфері кримінального права виступають єдиною можливим аналогом правового експерименту чи лабораторного досвіду у юридичних науках, і тому їх цінність для правових реформ безцінна. Провідні компаративісти світу в один голос зауважують, що досвід, накопичений іншими народами, це невичерпне джерело, з котрого можна отримати велику користь при проведенні будь-яких значних реформ національного законодавства.

Водночас переважна більшість досліджень у сфері порівняльного кримінального права здійснюється представниками науки кримінального права, а не компаративістами, що, безумовно, накладає свій відбиток на результати таких досліджень, оскільки подібні наукові розвідки проводяться без прив'язки до методології та предмету порівняльного кримінального права. Більшість порівняльних досліджень робіт у сфері кримінального права написані в душі позитивізму і не опираються на потенційні пізнавальні можливості методології порівняльного кримінального права. Приймаючи даний факт до уваги, необхідно вказати на наступне. Сьогодні в області порівняльно-правових досліджень у сфері кримінального права відслідковуються дві тенденції: «лавина» теоретичних досліджень, відірваних від національних реалій, і, як наслідок, малоефективних із практичної точки зору; та «експансія» практичних рекомендацій по корегуванню тих чи інших кримінально-правових норм. Сформована на основі академічних пошуків представників науки кримінального права сучасна компаративістська парадигма в ряді випадків непридатна для вирішення поставлених практикою завдань та нездатна адекватно знайти теоретичний вихід при вирішенні конкретних проблем кримінального права.

Незважаючи на удавану простоту проведення порівняння, оволодіння методологією та методикою порівняльно-правових досліджень завдання не просте. Свого часу видатний правознавець В. Корецький звертав увагу на складнощі методології, зокрема у вигляді відмінностей у мовах, матеріалів різних держав, що порівнюються, неузгодженість методології, неминучість відмінностей їх судової практики тощо, котрі, безумовно, впливають на дослідження, тому мають враховуватись та долатись. Доводиться констатувати, що у фаховій літературі мають місце незрілі пропозиції, відповідно до яких достатньо перенести на національний ґрунт ту чи

іншу норму або ж той чи інший інститут кримінального права, що добре себе зарекомендував в інших державах, і воі та – правовий вакуум заповнений, а нововведення чарівним чином запрацювало так само добре, як і в країні, звідки воно було рецепційоване. Але, насправді, ситуація дещо інакша. Специфіка порівняльно-правових досліджень полягає у встановленні концептуальних особливостей явищ кримінально-правової дійсності, що вивчаються. А такі особливості формуються під впливом історичних, економічних, політичних, культурних, релігійних та ін. факторів, що можуть виступати суттєвою перепорою на шляху їх успішної трансформації.

Ігнорування методологічної складової при проведенні порівняльно-правових досліджень у сфері кримінального права напряду позначається на якості досліджень. Фундаментальні порівняльно-правові дослідження у сфері кримінального права не мають замикатися на рівні побудови все нових та нових правових норм.

Відомий французький компаративіст Марк Ансель свого часу запропонував нові підходи до вивчення законодавства та права окремих держав. Зокрема, учений запропонував співвідносити не окремі правові інститути, а системи права, взяті в їх єдності. Він стверджував, що порівняльне правознавство не варто обмежувати формальним порівняльно-правовим аналізом норм, що цікавлять дослідника, оскільки вказане дослідження варто піддавати соціологічному вивченню в більш широкому сенсі слова [2, с. 7].

К. Цвайгерт та Х. Кьотц у своїх роботах зазначали, що будь-яке порівняльно-правове дослідження має починатися з постановки мети, в основі якої лежить «невдоволеність дослідника у вирішенні існуючої проблеми силами національного права та законодавства» [9, с. 34].

Порівняльне кримінальне право має величезний потенціал, і не лише для розвитку науки кримінального права, але і в контексті міжнародної інтеграції та глобалізації політико-правового простору. К.-Х. Еберт вважав, що головною метою порівняльного правознавства є уніфікація права на міжнародному рівні. На його думку, подальше існування людства вимагає доповнити політичну та економічну інтеграцію світового співтовариства правовою інтеграцією. Дійсно, порівняльне кримінальне право покликане відіграти значну роль у тих процесах, котрі охоплюються такими поняттями, як конвергенція кримінально-правових систем та міжнародна інтеграція. І в цьому плані зростає методологічний потенціал порівняльного кримінального права як способу вивчення та оцінки юридичних сфер, у яких відбувається така співпраця. З урахуванням своєї безапеляційної практико-прикладної значимості порівняльно-правові дослідження у сфері кримінального права відкриваються широкі можливості для використання таких напрацювань з метою міжнародної співпраці та формування єдиного світового правового простору. Сьогодні вітчизняна правова наука і практика демонструють готовність сприймати об'єктивний процес інтернаціоналізації кримінального права та поступове зближення кримінально-правових систем світу.

Порівняльне кримінальне право відіграє суттєву роль у тлумаченні міжнародних конвенцій, різноманітних договорів, кількість яких зростає в геометричній прогресії. Розвиток порівняльно-правових досліджень у сфері кримінального права виступає запорукою захисту інтересів держави на двосторонньому та багатосторонньому рівнях, успішного представлення інтересів держави на міжнародному рівні, а громадян – у міжнародних судах.

XX ст. ознаменувалось розвитком міжнародних кримінальних трибуналів, що зробило дослідження в області порівняльного кримінального права абсолютно необхідними. Розуміючи важливість проблеми належного порівняльно-правового методу, Міжнародний трибунал по Югославії у справі Furundzija спробував сформулювати основні положення вказаного методу: «Якщо норми міжнародного кримінального права не визначають будь-яке поняття кримінального права, посилання на національне законодавство стають виправданими за таких умов:

1) якщо інше не передбачене міжнародно-правовою нормою, посилання не має йти лише на одну правову систему, скажімо, на систему країн загального права чи країн континентального права. Замість того, міжнародні суди зобов'язані звертатись до загальних концепцій та правових інститутів, загальних для основних правових систем світу. Це означає процес визначення загальних знаменників у цих правових системах з тим, щоб чітко акцентувати їх загальні основоположні поняття;

2) оскільки міжнародне кримінальне провадження проявляє певні риси, що відрізняються від національного кримінального провадження, слід враховувати специфіку міжнародного кримінального провадження, застосовуючи поняття кримінального права. Таким чином, можна уникнути як механічного імпортування чи транспозиції із національного права в міжнародне кримінальне провадження, так і пов'язаного з цим викривлення унікальних рис такого провадження» [4, с. 70].

Це лише один із показових прикладів, котрий вказує на практичну необхідність раціоналізації застосування порівняльно-правового методу у правозастосовчій практиці через визначення методологічного інструментарію.

Оволодіння методологією та методами порівняльно-правового аналізу дозволяє правильно орієнтуватися у величезній лавині нормативно-правових актів, зіставляти різні варіанти правових рішень та обирати найкращий варіант з урахуванням досвіду інших кримінально-правових систем. Порівняльне кримінальне право виконує значні функції у сфері кримінально-правових досліджень. Однією з перших функцій можна цілком справедливо назвати критичну функцію. Указана функція покликана здійснювати критичну оцінку кримінального закону. Методологічні можливості порівняльного кримінального права дозволяють по-іншому подивитись на національне право та поставити під сумнів деякі його відмінні особливості. Такий підхід дозволяє здійснити переоцінку внутрішньодержавного кримінального права. Наступна функція – об'єднувальна. У результаті проведення порівняльно-правового дослідження у сфері кримінального права можуть бути виявлені подібності між різними правовими системами, що слугує прямим підтвердженням зближення кримінально-правових систем. До того ж можна навіть сказати, що зближення правових систем є одним із ключових завдань, що ставить перед собою компаративіст у процесі проведення порівняльно-правових досліджень, адже він прагне до гармонізації, уніфікації кримінально-правових норм. Побічним явищем даної функції є глобалізація права, що виливається в рух супротиву національних кримінально-правових систем, котрі стоять на позиції, що т. зв. «вестернізація» права не може виступати рецептом у політиці, так би мовити, «наздоганяльного» розвитку і кримінально-правові системи мають зберігати свою унікальність. І третя функція порівняльного кримінального права – диференційна. Така функція полягає в акцентуванні уваги в процесі проведення порівняльно-правового дослідження на особливостях національної правової культури, правової традиції, правовій ментальності як факторів, що обумовлюють національні відмінності в кримінальному праві, тобто ідея полягає в тому, щоб показати, що правознавці притримуються різних поглядів, через те що вони належать до різних правових традицій.

Порівняльне кримінальне право є незамінним інструментом у формуванні світогляду нового покоління юристів, котрі, відповідно до знаменитого вислову, повинні навчитись «думати глобально, діяти локально». Сучасна юридична наука не може вважатися самодостатньою, обмеживши предмет свого дослідження рамками національного права. Як слушно зауважує А. Саїдов: «Саме веління духу часу змусило юридичні інститути та факультети багатьох країн світу включити в навчальний план поряд із національним порівняльне ... право, котре концентрує увагу на «глобальному вимірі»..., тобто на аспектах правового регулювання, котрі виходять за межі національних кордонів, характеризуються наявністю іноземного елемента, присутністю міжнародним параметрів, значення яких в сучасних умовах різко збільшилось» [8].

Сьогодні запровадження курсу «Порівняльне кримінальне право» в навчальні програми вишів, розвиток та вдосконалення процесу навчання в даній галузі знань – це не забаганка компаративістів, а потреба самого процесу вдосконалення юридичної освіти, хоча питання про те, на яку аудиторію має бути розрахований курс порівняльного кримінального права (на масову чи лише на здобувачів вищої освіти, що спеціалізуються на дисциплінах кримінально-правового циклу) залишається відкритим. Відомий французький компаративіст Рене Давид зазначав, що вивчення порівняльного правознавства – це, свого роду, доля та привілей лише окремих, що претендують на високий рівень професіоналізму та правової культури студентів [6]. Йому вторять Конрад Цвайгерт та Хайн Кьотц, зауважуючи, що порівняльне правознавство посягає доля елітарного предмету для інтелектуалів, яке середньому студенту було б неможливо опанувати.

Однак роль порівняльного правознавства у юридичній освіті (а це доцільно по відношенню і до порівняльного кримінального права), безсумнівно, значна. Воно «розширює і збагачує знання студента-юриста; він учить поважати самостійну правову культуру інших народів, поглиблює розуміння власного права, починає розуміти, як використовувати критичні ідеї для покращення правових конструкцій, отримує знання про соціальну обумовленість правових норм та глибше вникає у процес формування правових інститутів» [9, с. 28]. Дійсно, погляд на власне національне кримінальне законодавство через призму закордонного досвіду дозволяє більш чітко побачити існуючі прогалини та недосконалості в ньому або ж, навпаки, з гідністю оцінити передові вітчизняні кримінально-правові інститути, які варто було б перейняти іншим державам.

Варто також виокремити значення порівняльного кримінального права в розумінні правової культури та звичаїв інших правових систем, що зазвичай докорінно відрізняються від вітчизняних. Як говорять компаративісти, порівняльне правознавство – це потужне щеплення від юридичного шовінізму та правового імперіалізму.

Ще одним «побічним» наслідком вивчення навчальних дисциплін компаративного циклу є вдосконалення здобувачами освіти своїх знань іноземної мови, перш за все англійської та французької, оскільки це офіційні мови ряду міжнародних організацій (використання англота франкомовних версій сайтів), а також через те що більшість кримінальних законів, наукових публікацій не перекладені на українську.

Висновки. Таким чином, методологічне значення порівняльного кримінального права в науковому, освітньому та практичному плані беззаперечне та пояснюється його особливою роллю: воно являє собою фундаментальну основу розвитку сучасної науки кримінального права, виступає її своєрідним методологічним донором, привносить у юридичну думку ідеї праворозуміння правових традицій інших держав, дає змогу вдосконалювати власну кримінально-правову систему на основі переосмислення розвитку кримінального права на міжнародному та регіональному рівнях, збагачувати національне кримінальне право за допомогою кращих зарубіжних норм і правових концепцій. Перефразувавши вислів великого компаративіста сучасності Ю. Тихомирова, можна сказати, що порівняльне кримінальне право відіграє роль «легального мосту» між «державними берегами».

І це один момент, який дозволяє вести мову про методологічне значення порівняльного кримінального права, полягає в тому, що останні два десятиліття характеризуються збільшенням кількості публікацій у сфері кримінального права, в основі яких лежить порівняльно-правовий метод. Найбільш перспективними, ефективними будуть ті дослідження у сфері порівняльного кримінального права, котрі спрямовані не на вирішення одномоментних проблем або такі, що пропонують косметичні шляхи вирішення законодавчих протиріч, а на фундаментальний порівняльно-правовий аналіз, результатом якого мають стати якісно нові концепції та пропозиції щодо вдосконалення законодавства та правозастосовчої практики.

Використана література:

1. Янчук Н. Д. Методологія порівняльного кримінального права: нові парадигми та перспективи. *Вісник ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка*. 2022. № 2. С. 89–98.
2. Ancel M. *Utilite et methods du droit compare*. Neuchatel: Editions Ides et Calendes, 1971. 139 p.
3. Bogdan M. *Concise Introduction to Comparative Law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2013. 323 p.
4. Case № IT-95-17/1-T Productor v. Furundzija, Judgment of the Trial Chamber of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, 10 Desember 1998. URL : <http://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/fur-tj981210/>.
5. *Comparative Legal Traditions: Text, Materials, and Cases on the Civil and Common Law Traditions, with Special Reference to French, German, English, and European Law* / Glendon M.A., Gordon M.W., Osakwe K. West Publishing Company, 1994. 772 s.
6. David R., Jauffret-Spinozi C. *Les grands systemes de droit contemporains*, 10e éd. URL : <https://www.librairiedalloz.fr/livre/9782247090501-les-grands-systemes-de-droit-contemporains-12e-edition-rene-david-camille-jauffret-spinosi-marie-gore/>.

7. Ebert K. H. Rechtsvergleichung. Einführung in die Grundlagen / Kurt Hanns Ebert. Author Ebert, Kurt Hanns. Imprint Bern : Stämpflis, 1978. 230 p.
8. Saidov A. Comparative Civil Law as Scholarly and Teaching Discipline. URL: <https://jurkniga.ua/ru/sravnitelnoe-grazhdanskoe-pravo-kak-uchebnaya-disciplina/>.
9. Zweigert K., Kotz H. An Introduction to Comparative Law: The framework. North-Holland Publishing Company, 1977. 385 p.

References:

1. Yanchuk N.D. (2022) Metodolohiia porivnialnoho kryminalnoho prava: novi paradyhmy ta perspektyvy [Methodology of comparative criminal law: new paradigms and perspectives]. Visnik LDUVS im. E.O. Didorenka. № 2. S. 89–98. [in Ukrainian].
2. Ancel M. (1971) Utilite et methods du droit compare [Usefulness a Usefulness and methods of comparative law] Neuchatel: Editions Ides et Calendes, 139 p. [in French].
3. Bogdan M. (2013) Concise Introduction to Comparative Law. Groningen : Europa Law Publishing, 323 s.
4. Case № IT-95-17/1-T Productor v. Furundzija, Judgment of the Trial Chamber of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, 10 Desember 1998. URL : <http://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/fur-tj981210>.
5. Comparative Legal Traditions: Text, Materials, and Cases on the Civil and Common Law Traditions, with Special Reference to French, German, English, and European Law (1994) / Glendon M.A., Gordon M.W., Osakwe K. West Publishing Company, 772 s.
6. David R., Jauffret-Spinozi, C. (2001) Les grands systèmes de droit contemporains [Major legal systems of modern times], 10e éd. URL : <https://www.librairiealoz.fr/livre/9782247090501-les-grands-systemes-de-droit-contemporains-12e-edition-rene-david-camille-jauffret-spinosi-marie-gore> [in French].
7. Ebert K. H. (1978) Rechtsvergleichung. Einführung in die Grundlagen / Kurt Hanns Ebert. Author Ebert, Kurt Hanns [Comparative law. Introduction to the basics] Imprint Bern : Stämpflis, 230 s. [in German].
8. Saidov A. (2010) Comparative Civil Law as Scholarly and Teaching Discipline. URL : <https://jurkniga.ua/ru/sravnitelnoe-grazhdanskoe-pravo-kak-uchebnaya-disciplina/>.
9. Zweigert K., Kotz, H. (1977) An Introduction to Comparative Law: The framework. [An Introduction to Comparative Law: The framework] North-Holland Publishing Company, 385 s. [in German].

Yanchuk N. Comparative criminal law: methodological significance

In the presented article, the author reveals the high academic significance of comparative criminal law, and also substantiates the need to use its methodological potential when conducting criminal legal research in order to obtain new knowledge about the deep processes of the global and regional development of criminal law, in order to understand the diversity of criminal legal systems, legal institutions, criminal law norms, patterns of their formation and development.

The author emphasizes the special role of the comparative legal method in conducting research in the field of criminal law, and draws attention to the fact that the use of the comparative legal method is the key to the development of the science of criminal law.

The practical role of comparative criminal law is revealed, it is noted that it acts as an invariable tool for improving domestic criminal legislation, for mutual understanding between representatives of different schools of law and the creation of better legal forms of relations regulated by criminal law. It is noted that the methodological possibilities of comparative criminal law allow us to look at national law in a different way and question some of its distinctive features.

The enormous potential of comparative criminal law in the context of international integration and globalization of the political and legal space is noted. The role of comparative criminal law in determining ways of implementing international and regional standards in the field of criminal law into the national legal field is emphasized.

It is noted that comparative criminal law is an indispensable tool in shaping the outlook of a new generation of lawyers. It is noted that comparative criminal law expands and enriches the knowledge of a law student, teaches him to respect the legal culture of other nations, deepens the understanding of his own law and helps to understand how to use critical ideas to improve legal constructions.

Key words: comparative criminal law, comparative jurisprudence, comparative studies, scientific trends, legal science, methodology, comparative legal method.